

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-9>

УДК 657:005.932

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

THEORETICAL ASPECTS OF LOGISTICS ACTIVITIES IN THE ACCOUNTING SYSTEM

Воськало Володимир Іванович

кандидат економічних наук, доцент кафедри,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2303-5866>

Демський Володимир Іванович

аспірант,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1542-3363>

Volodymyr Voskalo, Demsky Volodymyr

Lviv Polytechnic National University

Основним інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством є система бухгалтерського обліку. Вона є не тільки джерелом інформації про фінансово-майновий стан та результати діяльності підприємства, але й дає змогу керівництву отримувати своєчасну, оперативну та систематизовану інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень. Визначення особливостей бухгалтерського обліку логістичної діяльності ґрунтується насамперед на визначенні характеру цієї діяльності та її організаційно-технічних характеристик. У статті розглянуто та систематизовано теоретичні аспекти та підходи науковців до визначення поняття логістичної діяльності, досліджено історичні аспекти розвитку логістики та виокремлено функції та завдання логістичної діяльності з метою організації її бухгалтерського обліку.

Ключові слова: логістика, логістична діяльність, логістичні витрати, логістичні функції, бухгалтерський облік.

A well-organised accounting system at an enterprise not only provides information on the financial and property status and performance results, but also enables managers to obtain timely, efficient and systematic information for making effective management decisions. The internationalisation of the logistics business and the expansion of global trade require changes in the management and accounting of logistics activities in accordance with international standards. The article is aimed at defining the peculiarities of accounting for logistics activities, which are primarily based on clarifying the content of this activity and its organisational and technological features. To achieve the formulated goal and solve the tasks set, the article uses general scientific and special methods of scientific research, namely: analysis, synthesis, grouping, comparison and generalisation – to clarify the categorical apparatus of the terms "logistics" and "logistics activity"; historical and evolutionary analysis – to study general trends in the development of logistics activity; grouping – to process analytical information. The paper considers and systematises theoretical aspects and approaches of scientists to the definition of the concept of logistics activity, studies historical aspects of development of logistics and allocates functions and tasks of logistics activity with a view to organisation of its accounting. On the basis of the study of the methodical aspect of functioning of the logistics activity, the study allocated elements for organisation of the accounting and analytical support of this activity at an enterprise. It is determined that for a high-quality organisation of accounting for logistics activities, it is necessary, first of all, to outline its theoretical foundations, namely the essence of the concept of "logistics activities", its objects and subjects, purpose and main tasks, as this will allow developing an accounting system in such a way as to provide users with the information necessary for making effective management decisions.

Keywords: logistics, logistics activities, logistics costs, logistics functions, accounting.

Постановка проблеми. Збільшення рівня інтеграції вітчизняних підприємств у міжнародні ринки сприяє активному розвитку зовнішньоекономічної діяльності в країні та зумовлює розвиток логістичних послуг. Враховуючи теперішнє нестабільне ринкове середовище більшість підприємств стикаються з низкою викликів та непередбачуваних ситуацій. Однією з яких є проблема організації логістики, яка відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності роботи підприємства, оскільки від швидкості організації логістичних процесів залежить виробництво та збут продукції. Довгі черги на кордонах, пошкоджені дороги та перебої з електропостачанням є перешкодами для ефективної логістичної діяльності. В умовах військового стану компаніям доводиться швидко адаптуватися та змінювати свої логістичні процеси. У зв'язку з погіршенням логістичної системи в Україні та реаліями сьогодення, підприємства почали шукати найкращі методи логістики та організувати процеси виробництва, реалізації готової продукції та транспортування шляхом створення системи взаємодії з постачальниками наступних ресурсів. Тому питання організації бухгалтерського обліку логістичної діяльності на підприємствах є актуальним та потребує вивчення та дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні положення обліку й аналізу логістичної діяльності досліджували такі науковці: А. Г. Богач, Р. Ф. Бруханський, О. М. Головащенко, Дж. Гескетт, В. А. Дерій, З.-М. В. Задорожний, Н. Я. Зарудна, В. Зійм, М. О. Данилюк, К. Друрі, О. І. Карий, І. Кобаясі, П. Конверс, Я. Д. Крупка, Д. Ламберт, А. В. Левкович, І. Р. Лукановська, Г. Льюїс, П. Мерфі, Є. В. Мних, В. Ф. Палій, А. А. Пилипенко. Дослідження проблеми формування, оцінювання, обліку, аналізу та контролю логістичних витрат підприємств розглянув у своїх працях науковець О. Сумець [7]. На аналізі логістичних витрат виробничих підприємств як об'єктів обліку та контролю зосередив увагу авторський колектив у складі О. Завитій, Т. Дідоренко, Л. Кондрюк [3]. Проблемами забезпечення облікового супроводу логістичних витрат займалася низка українських вчених. Зокрема, вітчизняні вчені А. Грицишин і З. Задорожний [1] зосередили увагу на дослідженні проблемних питань класифікації логістичних витрат та їх обліку на підприємствах кондитерської промисловості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, незважаючи

на значну кількість наукових публікацій, що відображають особливості обліку логістичних операцій підприємств в Україні, питання облікового супроводу логістичних витрат та надання правдивої та неупередженої інформації про логістичну діяльність менеджменту підприємства залишаються недостатньо дослідженими. Тому назріла потреба узагальнити теоретичні та вдосконалити практичні аспекти організації бухгалтерського обліку логістичної діяльності в системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та узагальнення теоретичних підходів бухгалтерського обліку логістичної діяльності на організацію та управління у системі обліково-аналітичного забезпечення підприємства. Для досягнення мети визначено й виконано такі завдання: дослідити зміст понять «логістика», «логістична діяльність» з урахуванням їх історичного розвитку; окреслити функції та завдання обліково-аналітичного забезпечення логістичної діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теперішні процеси, функціонування економіки України, супроводжуються високим рівнем нестабільності та невизначеності. Сучасні умови діяльності підприємств вимагають формування нових підходів до управління з урахуванням сфер діяльності серед яких є логістична. Розвиток економіки свідчить про значну роль логістики, яка стала одним з найважливіших елементів стратегічного розвитку компаній.

Поняття «логістика» має давньогрецьке походження («logistike» – вміння обчислювати, мистецтво обрахунків, здатність думати) і використовувалася ще у Римській імперії, Візантії та Греції. За словами професора Гамбурзького університету Г. Павеллека за часів Римської імперії існували слуги з титулом «логісти» або «логістики» які займалися розподілом продовольства. У Візантії логістику визначали як мистецтво постачання армії та управління її пересуванням, враховуючи кількість солдатів, їх розподіл і розміщення відповідно до місцевості, озброєння і солдатів ворожої армії [1, с. 29].

Логістика як наука пройшла довгий шлях становлення та розвитку. Логістика має грецьке походження та означає «мистецтво розрахунків, мистецтво міркування». У Стародавньому Римі логістика була пов'язана з правилами розподілу продукції. Пізніше логістику почали використовувати у військовій сфері. В Україні розвиток логістики як засобу підвищення ефективності та зниження витрат

на підприємствах розпочався наприкінці 1990-х років. До цього часу у вітчизняній бізнес-практиці використовувалися лише окремі елементи логістики.

В умовах постіндустріальної економіки вирішальним критерієм фінансово-економічного успіху підприємства та його конкурентної переваги на ринку є оптимізація матеріальних та інформаційних потоків. Процес матеріального обігу активів від етапу закупівлі, зберігання та реалізації є предметною областю логістики. Основний акцент логістичної діяльності полягає у мінімізації операційних витрат і збільшенні доходів одночасно з просуванням готової продукції на ринок і доставкою її кінцевим споживачам. Інформаційні процеси вивчаються за допомогою обліку, аналізу та контролю, які інтегровані в єдину систему інформаційного забезпечення управління бізнесом. Інтеграція логістики та бухгалтерського обліку створює унікальне інформаційне середовище, яке гарантує безперебійну та беззбиткову роботу підприємства [1, с. 29].

Логістика – це галузь економічної науки, яка вивчає, як організувати рух продукції від виробника до споживача та як ефективно управляти запасами. Логістика є важливою сферою діяльності не тільки для великих українських компаній, але й для малих та середніх підприємств [3, с. 92].

Таким чином, існують різні наукові трактування до визначення поняття логістична діяльність, основні з них проаналізовано та згруповано відповідно до підходів у табл. 1

Отже, аналізуючи визначення науковців, що наведені у табл. 1 можна зробити узагальнення, що окреслення терміну «логістична діяльність» можна згрупувати за трьома підходами: функціональним, процесним та системним. Загалом, згідно з наведеним вище визначенням, логістика – це важливий компонент ланцюга поставок, спрямований на задоволення потреб клієнтів і підвищення ефективності компанії. Іншими словами, логістика відіграє важливу роль у гарантуванні якості обслуговування клієнтів і впливає на імідж компанії. Крім того, логістична діяльність передбачає рух різноманітних потоків (матеріальних, інформаційних, фінансових, людських, сервісних) і забезпечує необхідний рівень координації між виробниками та споживачами. Аналіз концепції логістики показує, що логістика відіграє важливу роль у роботі організації. Адже, забезпечує швидке та безперебійне постачання товарів до споживачів, мінімізує витрати на доставку, та дозволяє

ефективно управляти запасами та підвищувати рівень прибутковості підприємств.

У науковому дослідженні предметом є окремі сторони об'єкту, його властивості і особливості. Виходячи із даного формулювання, предметом логістичної діяльності є управління рухом матеріальних та інформаційних потоків від постачальника до кінцевого споживача. Мета логістичної діяльності полягає в оптимізації сукупних витрат, які виникають в процесі формування потоку матеріалів та інформації у ланках логістичного ланцюга виробництва та розподілі продукції. Для організації обліку логістичної діяльності на підприємствах варто виділити її основні функції: розробка нових комерційних потоків з постачання товарів; формування обсягів партій та напрямів їх руху; визначення фактичної потреби в перевезеннях; формування системи складського господарства, вивчення алгоритмів розміщення та організації складського простору; менеджмент потоків матеріальних ресурсів; реалізація системи перевезень; розробка алгоритмів складських операцій; оперативне функціонування системи планування на виробництві [6]. Реалізація даних функцій передбачає виконання певних завдань, які притаманні кожній функції. Наприклад, формування системи складського господарства необхідно здійснити вибір складського комплексу та розрахувати потужності складу організувати та забезпечити управління логістичним процесом на складі тощо.

Варто зазначити, що логістична система кожного підприємства є своєрідною, оскільки визначається різною кількістю логістичних функцій. До основних логістичних функцій промислового підприємства можна віднести постачання, транспортування, складування, виробництво, збут. Перелік логістичних функцій залежить від масштабу діяльності підприємства та його організаційної структури. Великі оптові торговельні підприємства не мають функція «виробництво». Також на окремих підприємствах функції складування та транспортування можуть не існувати, якщо вони виконуються іншими компаніями. Кожна логістична функція реалізується шляхом виконання логістичних операцій. Бухгалтерський облік, який виступає сполучною ланкою між економічною діяльністю та особами, що приймають рішення, по-перше, вимірює економічну діяльність шляхом реєстрації даних про економічну діяльність, а по-друге, обробляє та інтерпретує ці дані, щоб зробити їх корисними.

Таблиця 1

Дефініційні підходи науковців до логістичної діяльності

Науковці	Трактування логістичної діяльності
1	2
Функціональний підхід	
Блейхер О	Переміщення і збереження матеріальних потоків вздовж ланцюга постачання.
Смирнова Н. В.	Сукупність логістичних елементів до який належать: функції, процеси, процедури та операції в межах одного підприємства для оптимізації процесів матеріальних потоків для досягнення максимальної синергії.
Сумець О. М	Вид діяльності пов'язаний з плануванням, управлінням, організацією, та контролем матеріальних та пов'язаних з ним потоків від виробництва до споживання завдяки послідовному виконанню скоординованих логістичних заходів.
Левкін Г. Г.	Планування, організація, управління та контроль руху матеріальних та інформаційних потоків у часі та просторі від первинного джерела до кінцевого користувача.
Міротін Л. Б.	Реалізація комплексних логістичних функцій (базові, основні та допоміжні).
Бабенкова Т. Ю.	Сукупність форм, методів та інструментів інтегрованого управління товарними потоками, включаючи елементи, що забезпечують організаційну, інформаційну, комунікаційну підтримку ринкової системи.
Тюріна Н. М., Гой І. В., Бабій І. В.	Практична реалізація функцій логістики та застосування логістичних операцій.
Процесний підхід	
Ковальська Л. Л.	Сукупність логістичних рішень та методів за допомогою яких вони приймалися.
Коніщева Н. Й., Трушкіна Н. В.	Вид господарської діяльності, який потребує здійснення поетапних процесів в єдиному комплексі, що дасть змогу мінімізувати витрати і збитки організації шляхом оптимізації логістичного «ланцюга» та оптимізації впливу зовнішніх ризиків.
Шкригун Ю. О.	Це концентрація усіх процесів в єдиному комплексі, які повинні відповідати принципам інтеграції, інноваційності та адаптації до змін у сучасному організаційному та ринковому середовищі.
Окландер М. А.	Організаційні та управлінські механізми координації, які забезпечують досягнення ефективності за рахунок чіткої координації дій різних фахівців, що беруть участь в управлінні матеріальними потоками.
Степанов В. І.	Управління поточковими процесами, зокрема транспортуванням вантажів у різних сферах бізнес-діяльності.
Щербаков В. В.	Організація інтегрованого управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними та фінансовими потоками, та супутніми послугами, що сприяє досягненню бізнес-цілей при оптимальному споживанні ресурсів.
Системний підхід	
Альбеков А. У., Митько О. А.	Адаптивна система зворотного зв'язку з добре розвиненими зв'язками із зовнішнім середовищем, зазвичай складається з декількох підсистем, які виконують конкретні логістичні функції та логістичні завдання.
Забуранна Л. В., Глуценко О. М.	Взаємозв'язок логістичних підсистем, розташованих у межах певної географічної зони відповідно до правил і процедур підприємства або об'єднання і пов'язаних між собою внутрішніми виробничими зв'язками, які функціонують для досягнення єдиної логістичної мети підприємства або об'єднання.

Продовження Таблиці 1

1	2
Зяйлик М. І., Вівчар О. В.	Сукупність факторів у виробничій та невиробничій сферах, функціональні взаємозв'язки між якими забезпечують надання благ (продуктів та послуг) споживачам у найефективніший спосіб.
Крикавський Є. В.	Інтеграція спеціально організованих логістичних елементів (ланок) для оптимізації логістичних потоків у межах певної економічної системи.
Костоглодов Д. Д., Саввіді І. І., Стаханов В. М.	Сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих дій учасників економічного потоку, об'єднаних єдністю мети та економічного інтересу.
Смирнов І. Г.	Діяльність або зв'язок взаємозалежних елементів в єдиному процесі, який керує матеріальним та пов'язаним з ним потоками.
Сергеев В. І.	Відносно стійка сукупність ланок підприємства, які взаємопов'язані та інтегровані єдиним управлінням логістичним процесом з метою реалізації корпоративної стратегії організації бізнесу.
Нагловський С. Н.	Функціонування ряду елементів у певних функціональних зв'язках і відносинах, що утворюють певну цілісність і єдність.
Окландер М. А.	Інтегрована функція мікроекономічної системи, що існує у формі логістичних систем.

Джерело: узагальнено автором на основі [1; 4; 5; 7]

Висновки з проведеного дослідження.

Логістична діяльність відіграє важливу роль в ефективній роботі українських компаній. Це пов'язано з тим, що вона допомагає підтримувати високу якість обслуговування клієнтів, підвищувати продуктивність і створювати конкурентні переваги. Система бухгалтерського обліку підприємства має забезпечувати точною та достовірною інформацією менеджмент компанії задля та слугувати надійним джерелом для прийняття управлінських рішень. За рядом наукових публікацій логістика направлена на своєчасну доставку визначеної угодами кількості товару, зі збереженням його якісних характеристик, а також в визначеному асортименті до споживача у відповідний час з мінімальними витратами. Підходи до вивчення сутності системи обліково-аналітичного забезпечення логістичної діяльності передбачають дослідження методичного аспекту її функціонування. До елементів системи обліково-аналітичного забезпечення логістичної діяльності, на нашу думку, можна віднести:

1) суб'єктів – юридичних і фізичних осіб, які беруть участь у процесах логістичної діяльності;

2) об'єкти – процеси, що забезпечують здійснення логістичної діяльності;

3) предмет – обліково-аналітична інформація що забезпечує реалізацію логістичної діяльності;

4) мета – забезпечення інформаційних потреб суб'єктів системи, для прийняття ними управлінських рішень щодо реалізації логістичної діяльності на підприємстві;

5) завдання – ґрунтуються на меті функціонування системи;

6) методи і технології отримання та надання користувачам обліково-аналітичної інформації – пов'язані з побудовою функціонального підходу до обґрунтування сутності системи обліково-аналітичного забезпечення логістичної діяльності.

Залишаються відкритими питання обрання ефективної форми організації системи бухгалтерського обліку логістичної діяльності в загальній системі підприємства, враховуючи його галузеву приналежність, окреслення кола завдань, що ставляться перед управліннями. Всі ці не вирішені питання є об'єктом подальших досліджень наукової роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грицишин, А. В. Облік і аналіз логістичної діяльності підприємств кондитерської промисловості: дис... доктора філософії: 071/ Західноукраїнський національний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2020. 242 с.

2. Григорак. М. Ю. Інтелектуалізація ринку логістичних послуг: концепція, методологія, компетентність: монографія. Київ : Сік Груп Україна, 2017. 513 с.
3. Гусак Л. В. Бухгалтерський облік та логістика як складові системи управління підприємством. *ВІСНИК ЖДТУ*. 2010 № 2 (52). С. 89–94.
4. Завитій О., Дідоренко Т., Кондрюк Л. Логістичні витрати виробничих підприємств як об'єкти обліку та контролю. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Випуск 1-2. С. 49–73.
5. Малярець Л. М., Матвієнко-Біляєва Г. Л. Формалізація задач контролінгу логістичної діяльності підприємства: монографія. Харків : Вид. ХНЕУ, 2010. 227 с.
6. Марченко В. М. Логістика: підручник 2–ге вид., доповн. Київ: НУХТ, 2022. 334 с
7. Сумець О. М. Логістичні витрати підприємств олійно-жирової галузі: формування та оцінювання: монографія. Харків : НУА, 2017. 243 с.
8. Смирнова Н. В. Сутність і значення логістичної діяльності в системі менеджменту організації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Випуск 20, частина 3 URL: <http://surl.li/tgujd> (дата звернення: 15.04.2024).

REFERENCES:

1. Hrytsyshyn, A. V. (2020) *Oblik i analiz lohistrychnoi diialnosti pidpriumstv kondyterskoi promyslovosti* [Accounting and analysis of logistics activities of enterprises of the confectionery industry] : dys... doktora filosofii: 071/ Zakhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, Ternopil, 242 p. (in Ukrainian)
2. Hryhorak. M. Iu. (2017) *Intelektualizatsiia rynku lohistrychnykh posluh: kontseptsiiia, metodolohiia, kompetentnist* [Intellectualization of the logistics services market: concept, methodology, competence]: monohrafiia. Kyiv: Sik Hrup Ukraina, 513 p. (in Ukrainian)
3. Gusak L. V. (2010) *Buhgalterskiy oblik ta logistyka yak skladovi sistemi upravlinnya pidpriemstvom* [Accounting and logistics as warehousing systems for business management]. *VISNIK ZhDTU*. № 2 (52), pp. 89–94.
4. Zavytii O., Didorenko T., Kondriuk L. (2019) *Lohistrychni vytraty vyrobnychykh pidpriumstv yak obiekty obliku ta kontroliu* [Logistic costs of production enterprises as objects of accounting and control]. *Instytut bukhgalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*. Vypusk 1–2, pp. 49-73.
5. Maliarets L. M., Matviienko-Biliaieva H.L. (2010) *Formalizatsiia zadach kontrolinhu lohistrychnoi diialnosti pidpriumstva* [Formalization of the tasks of controlling the logistic activity of the enterprise]: monohrafiia. Kharkiv: Vyd. KhNEU, 227 p. (in Ukrainian). (in Ukrainian).
6. Marchenko V. M. (2022) *Lohistyka* [Logistic]: pidruchnyk 2–he vyd., dopovn. Kyiv: NUKhT, 334 p.
7. Sumets O. M. (2017) *Lohistrychni vytraty pidpriumstv oliino-zhyrovoi haluzi: formuvannia ta otsiniuvannia* [Logistic costs of enterprises in the oil and fat industry: formation and evaluation]: monohrafiia. Kharkiv: NUA, 243 p. (in Ukrainian)
8. Smyrnova N. V. (2018) *Sutnist i znachennia lohistrychnoi diialnosti v systemi menedzhmentu orhanizatsii* [The essence and significance of logistics activities in the organization's management system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Vypusk 20, chastyna 3 Available at: <http://surl.li/tgujd> (accessed April 15, 2024).